

Zuzana G e l n a r o v á (Praha) – Michal G e l n a r (Praha)

NĚKOLIK TOPONYM Z OKRESU JESENÍK VZTAHUJÍCÍCH SE K DĚJINÁM SKLÁŘSTVÍ

SEVERAL TOPONYMS IN THE JESENÍK DISTRICT RELATING TO THE HISTORY OF GLASSMAKING

During the historical study of glassmaking in the Jeseníky mountains it is necessary to work with the written archival sources (that rarely occur in Middle Ages and early modern times), old regional history literature and also with cartographic sources. There are some toponyms relating to the history of glassmaking excerpted from these written and cartographic sources. They would probably be able to locate some habitats of defunct glassworks.

Keywords

toponyms, glassmaking, glassworks, history, the Jeseník district, Jeseníky and Rychleby Mountains, North Moravia

Tato práce volně navazuje na předcházející práci na totožné téma věnované okresu Šumperk, kde jsme uvedli, že téměř v každé oblasti území Česka byly v minulosti činné sklářské hutě a sklárny.¹⁾ Také na jesenickém okrese bylo několik sklářských hutí a skláren, které dnes téměř neinventuje či zpravidla vůbec neuvádí regionální historie či dějepisectví. Tímto dalším textem pokračujeme v mapování dějin výroby skla zaznamenaných toponymy, s pokračováním studia kartografických pramenů, regionální literatury, komunikací s kronikáři, usedlíky a chalupáři, probíhajícím již za doby příprav podkladů k onomastickému zpracování okresu Šumperk,²⁾ vzniklé na základě programové rekognoskace terénu panství Branná (resp. Kolštejn). Jeho záměrem bylo lokalizovat stanoviště zaniklých sklářských hutí, o které jednoho z autorů požádal opavský historik PhDr. Václav Štěpán, PhD., který spolu s PhDr. Jarmilou Štěrbovou napsal

¹⁾ Sklářská huť, starší výraz skelná huť, je provoz, ve kterém se v žáruvzdorných pánvích ve sklářských tavicích pecích taví sklovina a následně provádí její zpracovávání a tvarování za tepla. Výrobky jsou převážně polotovary k dalšímu zušlechťení, nebo výrobek konečný, zdobený hutními výzdobnými technikami, což ve středověkém Záalpi bylo jediným dekorováním. Ke sklářské huti v historických dobách patřila těžba a úpravnictví surovin, tj. zejména sklotvorné horniny (křemen, prokřemenělé pískovce, kvarcity), jílu na pánve a pomůcky k pecím, získávání dřevěného popele (uhlíří, popeláři), později k výrobě tzv. salajky či flusu (nečistá potaš vyrobená z dřevěného popela) a potaše (potašáři, flusaři) v potašárnách (flusárnách).

Sklárna je sklářský závod sestávající jak ze sklářské hutě, tak i rafinérských objektů (dřevofarmárna, kovoformárna, brusírna, rytebna, malírna, leptárna), eventuálně dalších příslušejících provozů (např. rozvody plynu, vody, vzduchu, elektrické energie, také pánvárna, truhlárna, kartonáž, autodoprava).

²⁾ Z. Gelnarová – M. Gelnar, Toponyma, hydronyma a oronyma v Lužických horách a jejich okolí ve vztahu k dějinám sklářství, Acta onomastica 52, 2011, s. 55–82.

studii o tavných sklářských hutích,³⁾ a opět v rámci možností provádět terénní rekognoskace s pokusy vyhledat některé ze stanovišť zaniklých sklářských hutí v Jeseníkách a jejich podhůří.⁴⁾ V této práci se zaměřujeme na prostor okresu Jeseník.⁵⁾ Z písemných a především kartografických pramenů bylo vyexcerpováno několik toponym, která vztahujeme k zaniklým sklářským hutím, též k činnosti spojené s výrobou skla či obecně k získávání surovin.

V mnoha případech pro nedostatek písemných pramenů ve vztahu k datování činnosti sklářské hutě jsou nejdůležitější nálezy hmotných pramenů. Některé z nich jsou mnohdy datovatelné. Hmotné prameny se nám dosud v tomto okrese, až na jedinou výjimku, nepodařilo nalézt. Tou je stanoviště sklářské hutě Hohenbartenstein z 19. století na katastru osady Ramzová, které je poměrně snadno lokalizovatelné, díky uvedení příslušného oronyma na Základní mapě České republiky v měřítku 1 : 10 000 (viz soupis). Přesto souhlasíme s Jeffreyem Archerem, který v roce 1976 napsal: Čas strávený rekognoskací terénu je jen málokdy promarněným časem.

Ani tato práce si nečiní nárok na úplnost, je pokusem o drobná doplnění dějin sklářství, se zaměřením na soupis sklářských hutí, ke kterým není dosud nalezen dostatek vypovídacích písemných pramenů (zpravidla nejsou jejich archiválie zpracovány, či jsou písemné prameny k nim uloženy mimo území naší republiky – v Polsku, v Rakousku), nebo jsou na písemnou pramennou základnu chudé vůbec, ale jsou různými způsoby doloženy toponymy. Někdy je existence výrobní činnosti spojené s výrobou skla doložena jen toponymy, zejména v pramenech kartografických. Publikujeme jednak tyto, tak i ty uváděné v různých tiskovinách.

Jak jsme již uvedli, mapování dějin sklářství je stále regionálními historiky málo zpracováváno. Tomuto řemeslnému či uměleckořemeslnému oboru z hlediska jejich vývoje není věnována dostatečná, resp. náležitá pozornost. Náš text má tak skromně doplnit mezeru v dějinách výroby skla v této oblasti Moravy a Slezska, eventuálně také doplnit u některých zaniklých sklářských hutí lokaci v terénu, neboť ta není v písemných pramenech uváděna přesněji, pakliže je vůbec uvedena; jejich naleziště by měla být chráněna jako archeologická lokalita. Budoucími archeologickými výzkumy

³⁾ V. Štěpán – J. Štěrbová, Vývoj sklářského průmyslu na panství Branná. In: M. Melzer (ed.), Severní Morava sv. 78, 79. Vlastivědný sborník, Šumperk 1999, 2000, s. 17–30, 17–30; M. Gelnar, Lokalizování zaniklých sklářských hutí na Šumpersku metodou povrchového průzkumu, Muzejní a vlastivědná práce/Časopis Společnosti přátel starožitností, 3–4, 45/115, 2007, s. 205–213.

⁴⁾ Impulzem k této aktivitě je také bývalé profesní zaměření jednoho z autorů a osobní vztah obou autorů k oblasti Jeseníků.

⁵⁾ Ten již existoval v letech 1868 až 1948 jako politický okres Frývaldov. V roce 1948 byl dosavadní Frývaldov přejmenován na Jeseník, ten hospodářskou a kulturní úlohu regionu do značné míry pozbyl ztrátou statutu okresního města v roce 1960. Nově byl okres obnoven k 1. lednu 1996 vyčleněním převážně z okresu Šumperk. Pouze město Zlaté Hory přešlo z okresu Bruntál.

by se tak mohly obohatit naše vědomosti o severomoravském a slezském sklářství, o kterém dosud mnoho nevíme, zejména však o produkci jednotlivých sklářských hutí. Autoři jsou si vědomi, že tato práce není a nemůže být vyčerpávající, ale má být impulsem pro budoucí badatelskou regionální obec, především z archeologického oboru. Výjimkou věnující se dějinám sklářství severní Moravy a Slezska je opavský historik PhDr. Václav Štěpán, PhD., spolupracující a příležitostně publikující s PhDr. Jarmilou Štěrbovou z opavského zemského archivu.

Uvedli jsme, že problém nastává s písemnými prameny, které jsou velmi skoupé na jakékoliv informace týkající se bližšího uvedení stanoviště sklářského hutního areálu v konkrétním prostoru, již z toho důvodu, že zejména středověké sklářské hutě, mnohdy i hutě z raného novověku, měnily svá stanoviště, jakmile ve svém blízkém okolí spotřebovaly dřevní hmotu, za kterou se po nějaké době provozu hutě postupně stěhovaly.⁶⁾ Proto je mnohdy velmi obtížné nalezené relikty středověkých a raně novověkých pyrotechnických objektů ztotožnit s konkrétním písemným či kartografickým pramenem.

Tato oblast severní Moravy a Slezska byla také kdysi oblastí s mnoha sklářskými hutěmi. Sice ne vždy s tak výraznou produkcí jako oblasti na severu a jihu Čech, ale přesto v určitém období zde bylo několik sklářských hutí, které si vydobily své výjimečné postavení. První období výroby skla v tomto sledovaném prostoru bychom mohli předběžně vymezit dobou konce pozdní gotiky (pravděpodobně však nebude jejich kvantita a stáří takové, jak je doloženo v severních Čechách a Krušnohoří) přes renesanci, kdy zde vzniklo několik sklářských hutí, jejichž trvání bylo zřejmě nedlouhé, na kterou navázalo období baroka v 17. a 18. století jen s jednou hutí. Ve třetím období s již nevýznamnými produkcemi skláren v Ramzové z 19. století a na počátku následujícího století se zanikající sklárna v Dolní Lipové končí výroba skla na tomto okrese. Sklářské hutě a sklárna zde byly doloženy písemnými prameny či literaturou, ke všem však nejsou doložena toponyma, neboť ne ke všem hutím jsou dosud zpracovány písemné a kartografické prameny. Je to také dáno omezeným časovým sběrem podkladů pro tento region a možnostmi autorů na velkou vzdálenost studovat množství starých kartografických a písemných pramenů, neboť to realizují ve svém volném čase mimo své pracovní aktivity. Tato práce má být impulsem pro budoucí badatelskou obec zaměřující se na dějiny regionu se vztahem k dějinám sklářství Moravy a Slezska.

V době vrcholného středověku byli pravděpodobně iniciátory zakládání sklářských hutí slezští biskupové, z jejichž popudu zde byla prováděna vnější kolonizace, které mohla předcházet tato řemeslná aktivita. Na rozhraní pozdního středověku a

---

⁶⁾ Např. M. Gelnar, Gotické sklářské hutě kolem hory Jedlová v Lužických horách. In: N. Belisová (ed.), *Minulosti Českého Švýcarska VII. Sborník příspěvků ze semináře 2011*, Krásná Lípa 2012, s. 60–80.

raného novověku velkou úlohu v zakládání sklářských hutí či jejich podporování, a to nejen na Javornicku, hrál Jan Thurzo, biskup vratislavský. Dalšími následujícími iniciátory byli církevní majitelé pozemků v tomto regionu.

Výčet jednotlivých obcí, kam sklářské hutě – některé hypoteticky – katastrem patřily, uvádíme od severu k jihu pro snazší orientaci na mapě, bez ohledu na jejich dataci provozu, pakliže je vůbec známá. Písmenem **L** značíme literaturu, ve které je zmínka či podrobnější text ke sklářské huti či sklárně, písmenem **K** značíme kartografický pramen dobový či současný.

1. katastrální území (dále jen k. ú.) **Zálesí** (německy Waldek, Waldecke). Část obce města Javorník (německy Jauernig), ležící cca 1,5 km severovýchodně od hranic s Polskem a 5 km jihozápadně od města. Javorník občas v minulosti uváděn podle hradu jako Jánský Vrch (Johannesberg). Jediný údaj k tamní sklářské huti je zmiňován v privilegii pro huť v Kobylé nad Vidnavkou v roce 1509, kde se uvádí, že u Javorníku byla sklářská huť „za starodávna“. Vzhledem k tomu, že dosud není jasné, na jakém katastru sklářská huť stála, uvádíme zde katastr, na kterém jsou uvedena oronyma vztahující se k výrobě skla či k získávání potřebných surovin.

1.1. Glase Kamm

1.1.1. II. vojenské mapování – Františkovo, Morava, mapový list 0-1-III.

III. vojenské mapování – Františko-josefské, Morava a Slezsko, mapový list 3858.

1.2. Glaserkamp

1.2.1. Císařský otisk stabilního katastru Zálesí, mapový list VIII a skica, r. 1836.

1.3. Glaserkamplähne

1.3.1. Císařský otisk stabilního katastru Zálesí, mapový list IX a skica, r. 1836.

1.4. Popelloch, odhadem leží mezi dnešními vrchy Měřice (671 m) a Štít (642 m).⁷⁾

1.4.1. I. vojenské mapování josefské, Slezsko, 1 : 28 800, mapový list č. 038.

1.5. Pappelwiese

1.5.1. Císařský otisk stabilního katastru Zálesí, mapový list VI a skica, r. 1836.

K: I. vojenské mapování josefské, Slezsko, mapový list č. 038.

II. vojenského mapování Františkovo, Morava, mapový list 0-1-III.

III. vojenského mapování Františko-josefské, Morava a Slezsko, mapový list 3858.

Císařský otisk stabilního katastru Zálesí, mapový list VI a skica, VIII a skica, IX a skica, r. 1836.

⁷⁾ Mladší mapa II. vojenského mapování v těchto místech uvádí toponymum *Pappel Wiese*, což by při jeho akceptování a doslovném překladu znamenalo topolovou nebo slézovou louku. Snad zde došlo k záměně slov tehdejších zeměměřičů neznalých tradice, nebo k nesprávně vyslovenému či zapsanému oronymu.

Javorník je prvně připomínán roku 1290. V druhé polovině 14. století se stal významným místem Niského knížectví biskupa Přeclava a jeho nástupce Václava, knížete lehnického. V té době bylo v podhradí založeno městské osídlení a Javorník je uváděn několikrát jako město, někdy též zvané podle hradu Jánský Vrch. Jediný údaj ke zdejší sklářské huti je uveden v roce 1509 v privilegii pro sklárnu v Kobylé nad Vidnavkou, kde je zapsáno, že u Javorníku byla sklářská huť „za starodávna“. Hetteš její činnost klade před rok 1430 bez udání pramene.⁸⁾ Historik V. Štěpán ji lokalizuje někam do prostoru mezi město a obec Bílou Vodou, na základě existence sklenáře (sic!) z roku 1585 z Horních Hoštic, ležících severozápadně od města.⁹⁾ Domníváme se však, že javornická huť byla pravděpodobně v okolí dnešní zříceniny hradu *Reichenštejna* (Rychleby), resp. v jeho hradsčém obvodu.¹⁰⁾ Hypoteticky někde v blízkosti Račího potoka (*Krebs Bach*), na což poukazují oronyma *Glase Kamm*, *Glaserkamp* (dnes s názvem Na hřebenu) a *Glaserkamplähne*, táhnoucí se podél jeho pravobřeží směrem k hranicím. Poblíž města je druhé oronymum *Popelloch*, jež by mohlo ukazovat na pálení dřeva na popel z výše uvedených kopců (viz 1.4.). V případě tohoto velmi starého oronyma, které by mohlo souviset se sklářskou hutí, předpokládané zde v 15. století, se tu mohla v paměti obyvatel udržet verbálně tradovaná výroba popela pro potřebu této hutě.¹¹⁾

Její přibližné datování by mohl doložit archeologický výzkum po lokalizování jejího stanoviště. Prospekce je zatím negativní.

L.: Hetteš 1961, nepagin.; Zuber a kol. 1966, s. 87, 89, 118, 321, 322, 439; Štěpán 2006, s. 46, 47.

⁸⁾ K. Hetteš, O sklářství na Moravě a ve Slezsku. In: K. Hetteš (ed.), Sto let Karolininy huti 1861–1961. Katalog výstavy, Karolinka u Vsetína 1961, nestr.

⁹⁾ V. Štěpán, K historii sklářství na Jesenicku, Javornicku a Zlatohorsku. In: M. Buchlovský (ed.), VI. svatoštěpánské česko-polsko-německé setkání v Jeseníku. Sborník referátů, Jeseník 2006, s. 47.

¹⁰⁾ V několika případech jsou sklářské hutě nalezeny právě v prostoru hradsčého okrsku, jak je doloženo např. v Lužických horách a Děčínské vrchovině (R. Klos, Přehled dějin města Krásné Lípy do konce třicetileté války, Krásná Lípa 1997, s. 22–23; M. Gelnar, o. c. v pozn. 6, s. 60–80; týž, Středověké sklářské hutě na tzv. Polesného louce v katastru obce Naděje okresu Česká Lípa. In: J. Panáček /ed./, Bezděz 21. Vlastivědný sborník Českolipska, Česká Lípa 2012, s. 227–239.)

¹¹⁾ Od středověku, mnohde až do začátku 19. století, se používal dřevní popel jako tzv. tavivo, pro obsah určitého procenta (byť nečistého) uhličitanu draselného – K_2CO_3 (cca 10 %); u různých dřevin či rostlin je to procento různé, např. velké procento má bukové dřevo, proto velká spotřeba tohoto tvrdého dřeva. Měkké, tedy jehličnaté dřevo, bylo vhodné na topení ve sklářských tavicích pecích. Někdy od konce středověku se při sklářských hutích začal popel louhovat a kalcinovat, aby z něj vznikl tzv. flus neboli též salajka, tj. potaš vyráběná později již v potašárnách. Její výroba se stala samostatnou živností. Je tak možné, že tato výroba popela zde souvisela se zdejší sklářskou hutí.

2. k. ú. Žulová (Frýdberk, německy Friedeberg, Friedberg), 14 km severozápadně od Jeseníku

První zmínka o obci je z doby kolem 1300, kdy byl rytířem Janem z Wüstehube postaven hrad Frydberk (Friedeberg). Ten před rokem 1340 získali Haugvicové, kteří jej roku 1358 prodali vratislavskému biskupovi Přeclavu z Pohořelé. V té době k hradu patřilo rozsáhlé panství s řadou vesnic. Centrem tohoto biskupského panství byla Žulová až do roku 1850. Osada u hradu se nazývala po něm a roku 1358 se uvádí jako městečko (oppidum). V 15. století jsou zde uváděny dvě skelné hutě; jedna k roku 1430.

2.1. *Glaseberg*

2.1.1. Kolektiv 1969, s. 45, 224.

2.2. *Mayerhof, Mayerhof Ried, Mayerhofried*

2.2.1. Císařský otisk stabilního katastru Žulová, mapový list III, r. 1836.

K: Císařský otisk stabilního katastru Žulová, mapový list III, r. 1836.

V obci je uváděna sklářská huť, v některých textech je údaj o dvou skelných hutích.¹²⁾ Jedna z nich je uváděna pozdní literaturou k roku 1430 bez udání pramene.¹³⁾ Je eventuálně možné, že měla postupně dvě stanoviště, když v okolí prvního stanoviště vytěžila dřevo pro otop svých pecí. Je ale možné, že písemné prameny jí ztotožňují s hutí stávající na východním okraji žulovského katastru při hraně Horních Skorošic, ze kterého mohla s největší pravděpodobností odtěžovat dřevo ze západního svahu dnes bezejmenného kopce s kótami 482,8 a 484,8 m. Na císařském otisku listu VII katastru obce Žulová (*Friedeberg*) z roku 1836 jsou oronyma *Niesnersberg* a *Friedeberger Hofried* a na listu III. *Mayerhof, Mayerhof Ried, Mayerhofried*.¹⁴⁾

Jedna z oněch dvou hutí stála v těsném sousedství katastru dnešních Horních Skorošic, v později vzniklé obci Nýznerov. Zde se stýkají tři katastry – Skorošice (Horní), Žulová a Vápenná. Je uváděna někde na jihozápadním katastru obce Žulová, těsně sousedící s katastrem Horních Skorošic, pod vrchem s variací názvu *Glasberg* (viz dále Skorošice). V roce 1537 je v soupise vesnic navrácených zpět biskupovi uve- den *Glasersdorf*,¹⁵⁾ který připouští domněnku, že by to mohl být hutní statek se skelnou hutí, pozdější osadou Nýznerov. Také některé staré mapy uvádějí do tohoto prostoru název *Glasendorf* (Comitatus Glaciensis...1747 a Fürstenthum Neysse oder

¹²⁾ L. Hosák, Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 až 1960, Ostrava 1967, s. 392.

¹³⁾ J. Dressel – K. Dressel – R. Kretschmer, Gurschdorf. Geschichte eines deutschen Dorfes im Altvaterland, Wien – Kornvestheim – Erlangen – Büchenbach 1969, s. 45.

¹⁴⁾ *Ried* je vysvětlován jako mokřadní či bažinatý prostor po vykloučení lesa (G. Wahrig, Deutsches Wörterbuch, München 1991, s. 1069).

¹⁵⁾ J. Dressel – K. Dressel – R. Kretschmer, o. c. v pozn. 13, s. 46.

Grotkau... 1813).¹⁶⁾ Autoři Hosák – Šrámek uvádějí: „Na počátku 17. stol. a ještě 1670 měla víska jméno *Glaseberg*, Skleněná hora.“ (Hosák – Šrámek 1980, s. 152).

Budeme-li akceptovat, že na žulovském katastru, mimo tuto uvedenou huť při hranicích s Horními Skorošicemi, byla další výroba skla, je hypoteticky možné, že byla někde v okolí prostoru, kde na císařském otisku východní části katastru je evidována skupina stavení s toponymem *Mayerhof*, což by hypoteticky mohl být původní svobodný huťmistrovský statek se sklářskou hutí někde v jeho okolí. Ale to je jen velmi hypotetická úvaha, nemající žádné opory v nedostatečně vypovídacích hodnotách písemných či jiných pramenů.

Stanoviště této sklářské hutě na sousedním katastru Horní Skorošice nebylo propekcí dosud nalezeno (dále viz k. ú. Skorošice).

L: Hetteš 1961, nepagin.; Kolektiv 1969, s. 45, 47; Hosák 1967, s. 392; Hosák – Šrámek 1970, s. 222–223; Hosák – Šrámek 1980, s. 152; Štěpán 2006, s. 44.

3. k. ú. Skorošice (Horní Skorošice, Dolní Skorošice, německy *Gürsdorf*) jsou vzdáleny 13 km severozápadně od Jeseníku, na severozápadě sousedí s obcemi Uhelná a Vlčice, na jihozápadě s Polskem, na jihovýchodě s obcí Lipová-lázně, na východě s obcí Vápenná a městečkem Žulová.

První nejistá písemná zmínka o obci pochází z roku 1284, spolehlivější je až z roku 1305 *Scoronsdorff*. Z písemných pramenů vyplývá, že zde byly dvě sklářské hutě k roku 1536, nikoliv jako nově založené, tedy staršího založení. Jedna stála přímo v obci v blízkosti fojtství; kde byla druhá, zvaná *Kromme Hütte*, není uváděno. V literatuře původních obyvatel je o skelné huti již zmínka k roku 1430 (Kolektiv 1969, s. 45).

3.1. *Kromme Hütte; krumme Hütte*

3.1.1. Štěpán 2006, s. 45; Kolektiv 1969, s. 47.

3.2. *Křivá huť*

3.2.1. Zuber 1966 a kol., s. 366; Štěpán 2006, s. 45.

3.3. *Hüttenwasser*

3.3.1. Kolektiv 1969, s. 47.

3.4. *Huťský potok*

3.4.1. Štěpán 2006, s. 45, 46.

3.5. *1612 Glaseberg; svobodný statek na Glasebergu mezi Schlippenwasserem a Kleinflösselem; 1784 im Glaseberg*

3.5.1. Hosák – Šrámek 1980, s. 152; Kolektiv 1969, s. 47, 224; Zuber 1966 a kol., s. 411;

Císařský otisk stabilního katastru Vápenná, listy III a VII, r. 1836;

Mapa Rychlebské hory a Lázně Jeseník, č. 54, edice Klubu českých turistů, 1 : 50 000, 1. vydání, aktualizovaný dotisk 1999 (uvedeno v popisce);

¹⁶⁾ Děkujeme RNDr. Josefu Večeřovi z České geologické služby, pobočka Jeseník, za přesnou citaci těchto dvou map.

- 3.6. *Glashütte in Gurschdorf***
3.6.1. Kolektiv 1969, s. 45.
- 3.7. *Glaseberg und Glasergrung in Niesnersberg***
3.7.1. Kolektiv 1969, s. 47.
- 3.8. *Glasersdorf***
3.8.1. Kolektiv 1969, s. 46.
- 3.9. *Glasendorf***
3.9.1. Comitatus Glaciensis...1747.
Fürstenthum Neysse oder Grotkau...1813.
- 3.10. *Hüttenberg bis Hüttenwasser (Hut- oder Hubenberg)***
3.10.1. Kolektiv 1969, s. 47.
- 3.11. *Glasehübel***, ulička, kterou chodili místní spodní branou na starý hřbitov přes farský dvůr do kostela
3.11.1. Kolektiv 1969, s. 47.
- 3.12. *Hüttengut***
3.12.1. Kolektiv 1969, s. 47–50.
- 3.13. tzv. *Hutní statek***
3.13.1. Hosák 1967, s. 368.
- 3.14. *Glaßen B., Glaßenberg***
3.14.1. I. vojenské (josefské) mapování, Slezsko, mapový list č. 039.
II. vojenské mapování Františkovo, Morava, mapový list 0-1-III.
- 3.15. *Glasserberg***
3.15.1. Císařský otisk stabilního katastru Vápenná, listy III., VII. a skica, r. 1836, (2 x *Glasersberg* a 1 x *Niesnersberg*).
- 3.16. *Skelná hora***
3.16.1. Zuber 1966, s. 411.
- 3.17. *Skleněná hora***
3.17.1. Hosák – R. Šrámek, 1980, s. 152; Kronika obce Skorošic, současná.
- 3.18. *Glaßsen Weeg; Glaßsen Weg*** (hodonymum západně od obce)
3.18.1 I. vojenské (josefské) mapování, Slezsko, mapový list 039.
II. vojenské mapování Františkovo, mapový list 0-1-III.
- 3.19. *Hutberg; Huth B.; Hutbg.***, dnes Chlumec (Kaní hora) vrch severovýchodně od Sedmi Lánů (*Siebenhuben*); severně od něj potok *Hutwasser*, dnes Vojtovický potok
3.19.1. Císařský otisk stabilního katastru Skorošic, list II, III, V, rok 1836; II. vojenské mapování Františkovo, Morava, list 0-1-III; III. vojenského mapování Františko-josefské, Morava a Slezsko, mapový list 3858.
- 3.20. *Hubenberg, Huben B., Hubenbg.***, dnes Lánský vrch jihovýchodně od Sedmi Lánů (*Siebenhuben*)

3.20.1. Císařský otisk stabilního katastru Skorošic, rok 1836, list II a III; I. vojenské (josefské) mapování, Slezsko, mapový list 038 i II. vojenské mapování Františkovo, mapový list 0-1-III; III. vojenského mapování Františko-josefské, Morava a Slezsko, mapový list 3858.

K.: I. vojenské (josefské) mapování, Slezsko, mapový list 039.

II. vojenské mapování Františkovo, Morava, mapový list 0-1-III.

III. vojenské mapování Františko-josefské, Morava a Slezsko, mapový list 3858.

Comitatus Glaciensis...1747.

Fürstenthum Neysse oder Grotkau...1813.

Císařský otisk stabilního katastru Skorošic, list II, III, V, rok 1836.

Císařský otisk stabilního katastru Vápenná, listy III, VII a skica, r. 1836.

Mapa Rychlebské hory a Lázně Jeseník, č. 54, edice Klubu českých turistů, 1 : 50 000, 1. vydání, aktualizovaný dotisk 1999.

Jedna huť stála přímo v obci v blízkosti fojtství, kde byla druhá, zvaná *Krumme Hütte* (*krumme Hütte*), není uváděno. V literatuře původních obyvatel je o skelné huti již zmínka k roku 1430.¹⁷⁾

Dvě sklářské hutě jsou připomínány první doloženou listinou z 25. července 1536 při prodeji jedné z nich ležící u fojtství, potvrzuje Mertenu / Martinovi Rüdigerovi prodej hutě Arnoštu Ungerovi.¹⁸⁾ Historik Rudolf Zuber sděluje, že začátkem 16. století majitelem sklářské hutě byl Ernst / Arnošt Unger.¹⁹⁾ Při prodeji hutě poblíž fojtství v obci měla být v uvedeném roce zrušena druhá huť zvaná *Krumme Hütte*. Její městiště v pramenech není uvedeno. Z dalších listin vyplývá, že skorošickou huť se svobodným hutním statkem vlastnil Jan Kreiselwitz z Münchhoffu, který ji v květnu 1557 prodal hejtmanovi žulovského panství Janu Světlíkovi z Gesessu. Roku 1559 vlastnil fojtství (uvedeno šoltýství) a svobodný hutní statek se skelnou hutí Nikel Schwetling (Mikuláš Světlík), který ji koupil od svého bratra Jana, velitele žulovského hradu. Ten prodal fojtství s hutním statkem kolem bývalé hutě i se „šoltéskými“ právy roku 1577 Janu Kölschovi²⁰⁾ a pravděpodobně nějakou dobu před tím činnost hutě končí. K. Hetteš uvádí datum zániku provozu k roku 1584, aniž uvedl písemný pramen.²¹⁾ E. Czihak se domnívá, že v obci byly sklářské hutě již kolem poloviny 15. sto-

¹⁷⁾ J. Dressel – K. Dressel – R. Kretschmer, o. c. v pozn. 13, s. 45.

¹⁸⁾ J. Dressel – K. Dressel – R. Kretschmer, o. c. v pozn. 13, s. 47; V. Štěpán, o. c. v pozn. 9, s. 45.

¹⁹⁾ R. Zuber uvádí majitele Arnošta Ungera, který sklářskou huť prodal roku 1536 s příslušenstvím Mertenu Rüdigerovi (R. Zuber a kol., Jesenicko v období feudalismu do roku 1848. Ostrava 1966, s. 365).

²⁰⁾ R. Zuber, o. c. v pozn. 19, s. 370; V. Štěpán, o. c. v pozn. 9, s. 45.

²¹⁾ K. Hetteš, o. c. v pozn. 8.

letí.²²⁾ To nakonec nevyklučuje výše uvedený údaj k roku 1536, z něhož nevyplývá založení v onom roce, ale že již byly nějaký čas provozovány.

První ze dvou uvedených skorošických sklářských hutí stála spolu s hutním dvorem v místech pod bývalou farou a hřbitovem, kde byly před druhou světovou válkou ještě nalézány skelné taveniny („Glasschlacken“²³⁾), jak uvádí německá publikace vysídlenců z roku 1969.²⁴⁾ V obci byl uváděn také rybník u hutě, tedy hutní rybník, který býval mnohdy součástí hutního statku. V roce 2010 nám byl místním obyvatelem předán kus amorfnní nedotavené, zčásti sklovité hmoty, tzv. frity, jím nalezené v prostoru louky pod farou. V třetí čtvrtině minulého století byly v místech pod farou a protilehlým hřbitovem prováděny státním statkem terénní úpravy, které změnilly tamní konfiguraci. Prospekce námi v těchto místech provedená byla negativní. Druhá ze zmiňovaných hutí byla nejpravděpodobněji v osadě Nýznerov, která později vznikla na jejím místě a jež je dnes součástí Skorošic. Zde je problém s katastru (viz komentář u Vápenné). Oronymem *Glassen B.*, *Glaßenberg* i *Glasserberg* byl v minulosti pojmenován vrch jižně od Skorošic nad její osadou Nýznerov od roku 1612 do 1670; dnes je vrch bezejmenný (Základní mapa Česká republiky 14-22-17, 1 : 10 000, r. 2003, vrcholová kóta 518,8 m). Na jeho severním či severozápadním úpatí v 16. století byla sklářská huť (připomínaná roku 1536 již jako činná), přináležející k obci Skorošice, kde jsou písemnými prameny doloženy dvě sklářské hutě. Autoři Hosák a Šrámek uvádějí: „Na počátku 17. století a ještě 1670 měla víska (Nýznerov, pozn. autorů) jméno *Glasberg* „skleněná hora“, patrně podle nalezišť surovin pro výrobu skla nebo snad podle sklárny.“²⁵⁾ První zmínka o pozemcích na *Skelné hoře* je z roku 1612. V roce 1666 je zde uvedeno jedno stavení²⁶⁾ a stále ještě vrch *Glasberg* až do roku 1670.

Od roku 1561 ke skorošickému hutnímu statku („...*Hüttengut*...“) patřil „*Vorwerk Siebenhuben*“ (dnes osada Sedm Lánů).²⁷⁾ Ta leží cca 2,5 km severně od Skorošic

²²⁾ E. Czihak, *Schlesische Gläser*, Breslau 1891, s. 22.

²³⁾ *Glasschlacken* – nesprávně často překládáno jako skleněná struska. Správně sklářsky je to tzv. nístějové sklo, tedy sklovina vyteká např. z prasklé pánve do nístěje pece a odtud do skelné jímky nebo u starých pecí do topeniště, tedy topného kanálu, proto smíchaná s jeho popelem.

²⁴⁾ J. Dressel – K. Dressel – R. Kretschmer, o. c. v pozn. 13, s. 47.

²⁵⁾ L. Hosák – R. Šrámek, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku II.*, M–Ž, Praha 1980, s. 152.

²⁶⁾ R. Zuber, o. c. v pozn. 19, s. 411.

²⁷⁾ *Hüttengut* neboli huťmistrovský statek, ke kterému na základě privilegia od majitele panství náležely různé polnosti, louky, nezřídka i rybník a především velký kus lesa, ze kterého těžil huťmistr dřevo pro svou potřebu k výrobě skla. Někdy byl takto také nazýván jen les patřící ke sklářské huti jako tzv. hutní les (*Hüttengut*, *Glashüttengut*), který mívali huťmistři pro svou výrobní činnost od vrchnosti darovaný či pronajatý, jak je to doloženo písemnými prameny pro jiné sklářské hutě z různých časových období – viz např. E. Brehm, *Vergehen – Entstehen*, *Mittheilungen Nordböhmisches Excursions-Clubs* 25, 1902, s. 225–226; M. Tomandl, *Význam dřeva pro sklářské hutě v Jizerských horách*. In: A. Langhamer (ed.), *Ars vitraria* 2, Jablonec nad Nisou 1968, s. 8, 9; E. Hošek, *Příspěvek k dějinám sklářského statku*

v ploché krajině mezi vypínajícími se dvěma vršky. Jižně od osady je *Hut B.* (Lánský vrch 423 m), severovýchodně pak *Huth. B.* (Chlumec /Kaní hora/ 476 m). Na úpatí prvního je několik roztroušených stavení osady Sedm Lánů. Tyto vrchy leží na půl cesty mezi Žulovou a Vlčicí a pro obě vsi je v minulosti uváděna sklářská huť. Zdali se toto oronymum vztahuje k jedné ze dvou hutí uváděných v pramenech, je diskutabilní, i když je v této malé osadě doloženo fojtství(!), které by ve svém jádru mohlo skrývat huťmistrovský statek. Poválečná literatura vysídlenců – starousedlíků uvádí, že od roku 1561 ke skorošickému šoltýství a hutnímu statku patřil *Vorwerk Siebenhuben*, založen jako ves r. 1565.²⁸⁾ Hypoteticky možné je, že v okolí této osady byla v minulosti ona druhá skorošická *Kromme Hütte*. To by potvrdila rekognoskace tohoto prostoru s nalezením stanoviště zaniklé sklářské hutě. Je ale také snad pravděpodobnější, že oronyma těchto dvou vršků v sobě možná odráží jejich starou funkci jako strážných při dálkové komunikaci od Šumperka směrem na sever do pruského Slezska.

L.: Czihak 1891, s. 22; Mareš 1893, s. 13; Hetteš 1961, nepagin.; Zuber 1966, s. 87, 118, 326, 365–368, 411; Hosák 1967, s. 393; Kolektiv 1969, s. 45, 47–50; Hosák – Šrámek, 1980, s. 152, 448; Štěpán 1982, s. 52 pozn. 4; Štěpán 2006, s. 45–46; Současná kronika obce Skorošic.²⁹⁾

4. k. ú. Vápenná (do roku 1945 *Zighartice*, německy *Setzdorf*), 10 km severozápadně od Jeseníku; k statku fojtství patřila do roku 1949 větší část osady Nýznerov, která byla založena na jeho pozemcích. Nacházela se na nejzápadnějším okraji katastru obce a byla přístupná jen od obcí Žulová a Skorošice.

První jistá zmínka o obci je až z roku 1358 *Seczikisdorf*, kdy se stala spolu s hradem a okolím majetkem vratislavského biskupa. V roce 1420 je uváděna jako pustá. Nově vysazena roku 1576. Historické prameny zde uvádějí sklářskou huť.

4.1. Glasendorf

4.1.1. Comitatus Glaciensis...1747.

Fürstenthum Neysse oder Grotkau...1813.

4.2. Glasersdorf

4.2.1. Kolektiv 1969, s. 46.

Mlýnice. In: F. Spurný (ed.), Severní Morava sv. 19. Vlastivědný sborník, Šumperk 1970, s. 10–14; D. Hejdová, Sklářská huť v Rejdicích, I. část – dějiny. In: A. Langhamer (ed.), *Ars vitraria* 3, Jablonec nad Nisou 1971, s. 11; S. Urban, Privilegium syřišťovské hutě v Jizerských horách. In: A. Smrček (ed.), *Sklář a keramik* 1, 25, 1975, s. 11, 12, 13; O. Chmelík, Friedrichovská sklárna v Horní Chříbské ve světle vartenberských privilegií z let 1504, 1560 a 1612. In: D. Brokešová (ed.), *Porta Bohemica. Sborník historických prací* 1, Litoměřice 2001, s. 91 a d.

²⁸⁾ J. Dressel – K. Dressel – R. Kretschmer, o. c. v pozn. 13, s. 49.

²⁹⁾ Kroniku obce a německou kolektivní knížku z roku 1969 nám laskavě umožnila pročíst kronikářka Alena Macíková ze Skorošic, které tímto děkujeme.

4.3. *Glassberg; Glasserberg*

4.3.1. Císařský otisk stabilního katastru Vápenná, listy III a VII, r. 1836.

4.4. v tzv. *Sklenném dolu, pozdějším Nýznerově*

4.4.1. Zuber 1966, s. 407, 409.

K: Comitatus Glaciensis...1747.

Fürstenthum Neysse oder Grotkau...1813.

Císařský otisk stabilního katastru Vápenná, listy III a VII, r. 1836.

Historik R. Zuber³⁰⁾ ve svém textu při popisu obce s mlýnem uvádí: „...postavený patrně na Stříbrném potoku v tzv. *Sklenném dolu*, ...“ a dále (týž s. 409): „...na dva lány v tzv. *Sklenném dolu*, pozdějším *Nýznerově*.“ Osada Nýznerov leží po obou březích Stříbrného potoka (*Schlippe Bach; die Schwarts Schlippe*). Část na levém břehu osady leží na katastru Horních, část na území Dolních Skorošic, část na pravém břehu patří Horním Skorošicím. Jistý díl býval v minulosti součástí obce Vápenná, respektive tamního vápenského fojtství. Na severu Nýznerov hraničí s obcí Žulová, na východě s obcí Vápenná, na jihozápadě se zaniklou obcí Kamenná. Kopec podél pravobřeží Stříbrného potoka, dnes bezejmenný s kótou 518,8 m (Základní mapa ČR 14-22-17 z r. 2003), který dle umístění polohy na vojenských mapováních určujeme jako *Glassberg* a který je také takto pojmenovaný na císařském otisku z roku 1836, leží na části katastru obce Vápenná, který jej na vrcholu protíná od severu k jihu. O pár metrů jižnější vršek s kótou 516,4 m s pravobřežním přítokem Malá Voda (*Kleine Schlippe*) patří katastru Horní Skorošice. Stříbrný potok je hraničním pro katastry Dolní Skorošice a Žulová, v prostoru osady Nýznerov pak hraničí mezi katastry Dolními a Horními Skorošicemi.

Na katastru Horních Skorošic přitékají zprava do Stříbrného potoka dvě vodoteče, jižnější Malá voda, severnější Nýznerovský potok, jež je – krátce předtím, než vteče do hlavní vodoteče – hraničním pro katastry Žulová a Vápenná. Prostor s pravobřežním úzkým osídlením je v prostoru obou ústí těchto přítoků na dnešním katastru Horních Skorošic (část sídel je i na levém břehu). Je tedy obtížné určit, na kterém katastru mohla kdysi stát skelná huť na úpatí historického *Glassbergu*.

Dosavadní několikerá prospekce v tomto prostoru je dosud negativní.

L.: Zuber 1966, s. 406, 409; Kolektiv 1969, s. 46.

5. k. ú. Ramzová (německy *Ramsau*), součást obce **Ostružná** (*Spornava*, Špornava – oboje názvy před 1918, německy *Spornhau*)

Osada Ramzová, součást obce Ostružná při hranicích s okresem Šumperk, vznikla po roce 1786 jako tehdejší osada vsi Horní Lipová. Zde byla v Mordové roklí (*Mordgraben*), též Údolí Vražedného potoka, nedaleko silnice z Ramzové do Jeseníku v roce 1804 Josefem Kaplánkem započata výstavba sklářské hutě a sklářské osady.

³⁰⁾ R. Zuber, o. c. v pozn. 19, s. 407.

5.1. U skelné hutě; Skelná louka**5.1.1.** Základní mapa ČR 14-24-02, 1 : 10 000, r. 1987 a 2009.**5.2. Sklenná Hut' u Frývaldova****5.2.1.** Hetteš 1985, s. 89.**K:** Základní mapa ČR 14-24-02, 1 : 10 000, r. 1987 a 2009.

Provoz ve sklářské huti byl zahájen o rok později v roce 1805. Proto se v mnoha textech různí data jejího založení. Okolo hutě vznikla malá osada s názvem Hohenbarstein – Vysoký Bartenstein na počest tehdejšího biskupa Josefa Christiana Hohenlohe-Bartensteina. V nájmu hutě se střídala řada nájemců. Poslední nájemce v ní činnost ukončil začátkem roku 1887 vzhledem k zahájení stavby nové sklárny roku 1886 na katastru obce Dolní Lipová, kam postupně převáděl sklářské zaměstnance. Hosák ji ve své publikaci Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 až 1960 z roku 1967 lokalizuje do Horní Lipové.³¹⁾

Rekognoskace se sběry hmotných pramenů proběhla v letech 2005 (M. Gelnar) a 2008 (autoři). Nalezeny jsou sklářská technická keramika (zlomky sklářských pánví), taveniny skla, zlomky výrobků plochého skla.

L.: Zuber 1966, s. 147, 160, 266–268; Hosák 1967, s. 389; Hosák – Šrámek 1970, s. 270; Štěpán 1983, s. 176; Hetteš 1985, s. 89; 248; Štěpán 2006, s. 55–58; Štěpán – Štěrbová 2001, s. 246, 248; Štěpán – Štěrbová 2008, s. 10–27.

6. k. ú. Adolfovice (Adelsdorf), obec cca 4,5 km od Jeseníku

Kartografické prameny na hoře Keprník (1423 m) nebo v jeho okolí uvádějí oronymum navozující dojem sklářské huti, dosud žádné písemné prameny ji však nezmiňují. Zde je problematické řešení, zdali kartografickou pramennou základnu lze vůbec uvádět do vztahu s nějakou zaniklou sklářskou hutí.

6.1. Glas berg**6.1.1.** I. vojenské (josefské) mapování, Morava, list m002.**6.2. Glase B.****6.2.1.** II. vojenské Františko-josefské mapování, list 0-3-IV.**6.3. Glaser B. vulgo Kepernik****6.3.1.** II. vojenské Františko-josefské mapování, Morava, list 0-3-IV.**6.4. Glaser B.****6.4.1.** I. vojenské (josefské) mapování, Slezsko, list č. 034.**6.5. Glaseberg****6.5.1.** Císařský otisk stabilního katastru obce Adolfovice, 1836, list XIII.

Císařský otisk stabilního katastru obce Adolfovice, skica.

6.6. Glasebergbaude**6.6.1.** III. vojenské mapování – Františko-josefské, Morava a Slezsko, list 3958.

³¹⁾ L. Hosák, o. c. v pozn. 12, s. 389.

6.7. *Glaserberg*; vklíněn mezi potoky *Widseiffen. fl.* (Keprnický potok) a *Nitschwasserfl.* (Rudohorský potok)

6.7.1. Comitatus Glaciensis...1747.

Fürstenthum Neysse oder Grotkau...1813.

K: Comitatus Glaciensis...1747.

Fürstenthum Neysse oder Grotkau...1813.

I. vojenské (josefské) mapování, Slezsko, list m002, m034.

II. vojenské Františko-josefské mapování, list 0-3-IV.

III. vojenské mapování – Františko-josefské, Morava a Slezsko, list 3958.

Císařský otisk stabilního katastru obce Adolfovice, 1836, mapový list XIII.

Císařský otisk stabilního katastru obce Adolfovice, skica, 1836.

Zde je problematické řešení, jestli tuto kartografickou pramennou základnu lze vůbec uvádět do vztahu s nějakou zaniklou sklářskou hutí. Dvojí pojmenování, z něhož jedno se vztahuje ke sklu, si dosud nedokážeme racionálně vysvětlit. Původ tohoto oronyma je nejasný, pravděpodobně nejspíš nesouvisí z žádnou zaniklou sklářskou hutí. Jestli byla někde podél jednoho ze dvou východně tekoucích potoků Keprnického a Rudohorského v minulosti sklářská huť, žádný písemný pramen ani literatura neuvádí. Přesto v roce 2009 autoři provedli orientační rekognoskaci uvedených potoků od jejich soutoku proti toku až k chatě Výrovka, ta byla neúspěšná.

Pozn.: Vrcholová plošina této hory má podobu kryoplanační terasy, tj. lavicovitě stupně složené z plošiny a srázu. Na vrcholu je mrazový srub. Jestli ten vytvářel v zimním období lesklý povrch skalnatého povrchu charakteru skla, lze pak mít za hypotetické zdůvodnění, proč obyvatelé okolí skalnatý vrch této hory nazvali tímto toponymem. Na jihovýchodním svahu se nachází tzv. Keprnický kar.

7. k. ú. Horní Údolí (Horní Grund, německy *Ober-Grund*, *Obergrund*), část obce Zlaté Hory (Cukmantl, německy *Zuckmantel*), cca 8 km severozápadně od Jeseníku

První zmínka o obci je k roku 1450. Sklářská huť stála na pravém břehu řeky Černé Opavy (původně Bílá Opava, *Weise Oppa*) na úpatí Slídového vrchu (1058 m).

7.1. Sklárna Filipovo údolí

7.1.1. Štěpán 1983, s. 175.

Iniciátorem založení sklářské hutě byl vratislavský biskup Filip Gotthard hrabě Schaffgotsch, který se v roce 1748 stal majitelem zlatohorského panství. Pocházel z rodu velmi spjatého se sklářstvím na slezské straně Krkonoš. Sklářská huť v režii panství zahájila provoz v roce 1749, aby zužitkovala ohromné zásoby zdejšího dřeva. Přibližně po deseti letech svého provozu zanikla roku 1758 beze stop a tak jako řada dalších sklářských hutí a skláren této části Moravy a Slezska se vytratila z paměti následujících generací.

L.: Štěpán 1983, s. 164–176. Štěpán 2006, s. 52–55.

Závěr

V této sledované oblasti bylo ještě několik dalších sklářských hutí, ne ke každé jsou doložena nějaká toponyma.³²⁾ Nelze vyexcerpovat všechny písemné a zejména kartografické prameny, z nichž mnohé jsou dosud ukryty v eventuálně nezpracovaných archivních fondech. Toponomastických pramenů se nám nedostává ke sklářským hutím ve Vlčicích, Kobylé a Lipové – lázním. Následné rešerše dalších kartografických a písemných pramenů jistě v budoucnu rozšíří tento náš pokus věnovat se této problematice, vyvolané požadavkem zpracovat dějiny sklářství v této dosud stále málo probádané části země.

Toponyma se základy *Huť*, *-huť*, *Hütte*, *-hütte* se ve značné míře vyskytují ve sledovaném prostoru, tak jako v okolních okresech či v Čechách. Dokládají zpravidla těžbu rud a drahých kovů, a proto je nelze vždy spojovat se sklářskou hutí. Totéž se zpravidla týká vrchů s pojmenováním *Hutberg*, *Huttberg*, *Huth Berg*, *Huttenberg*, *Hüttenberg*.³³⁾ Ne vždy je však lze přiřadit k strážním místům, např. uváděný *Hüttenberg* (Stráž) nad Železnou Rudou,³⁴⁾ kde byla poblíž kostela sklářská huť, která z tohoto vrchu těžila palivové dřevo pro potřebu otopu sklářských pecí. Také uváděný Strážov na Českolipsku nemá se strážním místem nic společného.³⁵⁾ Z neznámých důvodů byla sklářská osada pojmenována jménem *Strasburg*,³⁶⁾ jehož základem je apelativum *Strasse*. Tato osada byla založena někdy před rokem 1712 přibližně 3 km od dálkové komunikace zvané Žitavská cesta. Koncem 18. století byla osada nazvaná již *Strassdorf*, česky pak, na základě zvukové nápodoby *Strassdorf*, přeloženo jako *Strážov*.³⁷⁾

Severně nedaleko (2,5 a 3 km) Skorošic se v ploché krajině vypínají dva vršky, jižní s názvem *Hut B.* (dnes Lánský vrch 423 m) a severněji ležící *Huth B.* (Chlumec /Kaní hora/ 476 m). Na úpatí prvního je několik roztroušených stavení osady Sedm Lánů. Poválečná literatura původních obyvatel uvádí, že od roku 1561 ke skorošickému šoltýství a hutnímu statku patřil *Vorverk Siebenhuben*, založen jako ves roku 1565.³⁸⁾ V některých písemných pramenech se objevuje toponymum *Gut* (což značí větší privilegovanou usedlost). Ve spojení s *Hütten-* se pak jedná o tzv. huťmistrovský statek (zde 3.12.), ke kterému, na základě privilegia od majitelů panství, náležely různé polnosti, louky, eventuálně rybník, pila a především také pozemek lesa, ze kterého těžil huťmistr dřevo pro svou výrobu skla. V historických dobách byl takto nazván

³²⁾ Toponyma jsme nezjistili u obcí Vlčice, Kobylá nad Vidnavkou a Lipová-lázně.

³³⁾ J. Král, Strážní místa v Čechách, Demografie č. 4, roč. 6, 1964.

³⁴⁾ J. Král, o. c. v pozn. 33, s. 344.

³⁵⁾ J. Král, o. c. v pozn. 33, s. 340.

³⁶⁾ J. Schaller, Topographie des Königreichs Böhmen, darinn alle Städte, Flecken, Herrschaften, Schlösser, Landgüter, Edelsitze, Klöster..., XVI, Prag und Wien 1790, s. 213.

³⁷⁾ M. Gelnar, Zaniklé sklárny ve vojenském prostoru Ralsko. In: M. Sovadina (ed.), *Bezděz 25*, vlastivědný sborník Českolipska, Česká Lípa 1997, s. 73–74.

³⁸⁾ J. Dressel – K. Dressel – R. Kretschmer, o. c. v pozn. 13, s. 49.

kus lesa, tj. patřící ke sklářské huti jako tzv. hutní les (*Hüttengut, Glashüttengut, Glashüttenwald*), který mívaly sklárny pro svou činnost od vrchnosti darovaný či pronajatý, jak je to doloženo písemnými prameny pro jiné sklářské hutě.³⁹⁾ Je tedy možné, že i zde lze předpokládat jedno stanoviště sklářské huti z uváděných bez lokace v prostoru těchto obcí.⁴⁰⁾

Mnozí čeští autoři při překladu starých písemných pramenů s termínem *Glassehütten*, tento výraz překládají jako množné číslo, a tím nabývají dojmu, že v popisovaném místě bylo více skelných hutí. Toto je mylný překlad, neboť v němčině velmi často docházelo k psaní takovýchto termínů v množném čísle.

Prameny a literatura

- E. Brehm, *Vergehen – Entstehen, Mittheilungen Nordböhmisches Excursions-Clubs* 25, 1902, s. 225–226.
- E. Czihak, *Schlesische Gläser, Breslau* 1891.
- J. Dressel – K. Dressel – R. Kretschmer, *Gurschdorf. Geschichte eines deutschen Dorfes im Altwaterland, Wien – Kornvestheim – Erlangen – Büchenbach* 1969.
- M. Gelnar, *Zaniklé sklárny ve vojenském prostoru Ralsko*. In: M. Sovadina (ed.), *Bezděz 25, vlastivědný sborník Českolipska, Česká Lípa* 1997, s. 73–84.
- M. Gelnar, *Rekognoskace terénu v Jeseníkách ve vztahu k zaniklým sklářským hutím*. In: O. Merta (ed.), *Archeologia technica 12, sborník ze semináře Technického muzea v Brně, Brno* 2001, s. 64–67.
- M. Gelnar, *Zaniklá sklářská huť na katastrálním území obce Branné*. In: M. Melzer (ed.), *Severní Morava sv. 82. Vlastivědný sborník, Šumperk* 2001, s. 42–44.
- M. Gelnar, *Lokalizace stanoviště zaniklé středověké sklářské hutě na Šumpersku*. In: M. Stöhrová (ed.), *Archeologia technica 15, sborník ze semináře Technického muzea v Brně, Brno* 2004, s. 61–62.
- M. Gelnar, *Lokalizace stanoviště zaniklé středověké sklářské hutě na katastru obce Branná na Šumperku, Muzejní a vlastivědná práce/Časopis Společnosti přátel starožitností, č. 3–4, roč. 44/114, 2006, s. 201–205*.
- M. Gelnar, *Lokalizování zaniklých sklářských hutí na Šumperku metodou povrchového průzkumu, Muzejní a vlastivědná práce/Časopis Společnosti přátel starožitností č. 3–4, roč. 45/115, 2007, s. 205–213*.
- M. Gelnar, *Gotické sklářské hutě kolem hory Jedlová v Lužických horách*. In: N. Belisová (ed.), *Minulosti Českého Švýcarska VII. Sborník příspěvků ze semináře 2011, Krásná Lípa* 2012, s. 60–80.

³⁹⁾ Z. Gelnarová – M. Gelnar, o. c. v pozn. 2, s. 105, pozn. 9.

⁴⁰⁾ Na základě studia písemných pramenů v konfrontaci s prameny kartografickými, se zdá, že v trojúhelníku obcí Skorošice, Žulová a Vápenná nebylo tolik sklářských hutí, jak se to jeví na základě písemných pramenů. Zdá se, že sklářskou huť v později vzniklém Nýznerově si „přivlastnily“ jak obce Vápenná, tak i Žulová, včetně Skorošic. Situaci proto komplikuje její hypotetické stanoviště na rozmezí tří katastrů těchto obcí.

- M. Gelnar, Hmotné prameny z naleziště gotické sklářské hutě v okolí Jiřetína pod Jedlovou v Lužických horách. In: J. Panáček (ed.), *Bezděz 21*, vlastivědný sborník Českolipska, Česká Lípa 2012, s. 173–182.
- M. Gelnar, Středověké sklářské hutě na tzv. Polesného louce v katastru obce Naděje okresu Česká Lípa. In: J. Panáček (ed.), *Bezděz 21*, vlastivědný sborník Českolipska, Česká Lípa 2012, s. 227–239.
- Z. Gelnarová – M. Gelnar, Toponyma, hydronyma a oronyma v Lužických horách a jejich okolí ve vztahu k dějinám sklářství, *Acta onomastica* 52, 2011, s. 55–82.
- Z. Gelnarová – M. Gelnar, Několik toponym, hydronym a oronym na okrese Šumperk vztahujících se k dějinám sklářství, *Acta onomastica* 53, 2012, s. 101–116.
- D. Hejdová, Sklářská huť v Rejdicích, I. část – dějiny. In: A. Langhamer (ed.), *Ars vitraria* 3, Jablonec nad Nisou 1971, s. 6–15.
- K. Hetteš, O sklářství na Moravě a ve Slezsku. In: K. Hetteš (ed.), *Sto let Karoliny huti 1861–1961*. Katalog výstavy, Karolinka u Vsetína 1961, nestr.
- K. Hetteš, Sklářství. In: F. Jílek (ed.), *Studie o technice v českých zemích 1800–1918*, III, Praha 1985.
- A. Horčíčka, Ein Beitrag zur älteren Geschichte des Glases in Böhmen, *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen*, XXIX. Jhg., s. 245–256.
- L. Hosák, *Historický místopis země Moravskoslezské*. Brno 1938.
- L. Hosák, *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 až 1960*, Ostrava 1967.
- L. Hosák – R. Šrámek, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I., A–L*, Praha 1970.
- L. Hosák – R. Šrámek, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku II., M–Ž*, Praha 1980.
- E. Hošek, Příspěvek k dějinám sklářského statku Mlýnice. In: F. Spurný (ed.), *Severní Morava sv. 19*. Vlastivědný sborník, Šumperk 1970, s. 9–15.
- O. Chmelík, Friedrichovská sklárna v Horní Chříbské ve světle vartenberských privilegií z let 1504, 1560 a 1612. In: D. Brokešová (ed.), *Porta Bohemica*. Sborník historických prací 1, Litoměřice 2001, s. 83–101.
- R. Klos, *Přehled dějin města Krásné Lípy do konce třicetileté války*, Krásná Lípa 1997.
- J. Král, Strážní místa v Čechách, *Demografie* č. 4, roč. 6, 1964, s. 339–345.
- F. Mareš, *České sklo*, Praha 1893.
- M. Melzer – J. Schulz a kol., *Vlastivěda šumperského okresu*, Šumperk 1993.
- J. Schaller, *Topographie des Königreichs Böhmen, darinn alle Städte, Flecken, Herrschaften, Schlösser, Landgüter, Edelsitze, Klöster...*, XVI, Prag und Wien 1790.
- V. Štěpán, Sklárna na panství Janovice. In: K. Janíček (ed.), *Severní Morava sv. 43*. Vlastivědný sborník, Šumperk 1982, s. 50–52.
- V. Štěpán, Zaniklá sklárna u Horního Údolí, okr. Bruntál, *Časopis Slezského muzea, série B, vědy historické*, č. 2, roč. 32, 1983, s. 164–176.

- V. Štěpán, K historii sklářství na Jesenicku, Javornicku a Zlatohorsku. In: M. Buchlovský (ed.), VI. svatoštěpánské česko-polsko-německé setkání v Jeseníku. Sborník referátů, Jeseník 2006, s. 44–61.
- V. Štěpán – J. Štěrbová, Vývoj sklářského průmyslu na panství Branná. In: M. Melzer (ed.), Severní Morava sv. 78, 79. Vlastivědný sborník, Šumperk 1999, 2000, s. 17–30, 17–30.
- V. Štěpán – J. Štěrbová, Sklářství na panství Velké Losiny. V. Plaček (ed.), Časopis Slezského zemského muzea, série B, roč. 50, Opava 2001, s. 234–275.
- V. Štěpán – J. Štěrbová, Historie skláren na Jesenicku v Ramzové a Dolní Lipové. In: K. Growka (ed.), Jesenicko 9. Vlastivědný sborník, Jeseník 2008, s. 10–41.
- M. Tomandl, Význam dřeva pro sklářské hutě v Jizerských horách. In: A. Langhamer (ed.), *Ars vitraria* 2, Jablonec nad Nisou 1968, s. 6–33.
- S. Urban, Privilegium syřišřovské hutě v Jizerských horách, *Sklář a keramik* 1, 25, 1975, s. 11–13.
- G. Wahrig, *Deutsches Wörterbuch*, München 1991.
- G. Wolny, *Markgrafschaft Mähren*, Brünn 1846.
- R. Zuber a kol., *Jesenicko v období feudalismu do roku 1848*, Ostrava 1966.
- R. Zuber, *Osídlení Jesenicka do počátku 15. století*, Opava 1972.
- J. Zukal, *Urkunden zur Geschichte des Fürstenthums Niesse österr. Antheils, namentlich das Gut Jungferndorf betreffend. Notizen – Blatt der historisch – statistischen Section der kaiserl. königl. mährisch. – schlesischen Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur – und Landeskunde*, Brünn 1884.
- Kronika obce Skorošic, současná.
- I. vojenské mapování josefské, Slezsko, mapový list č. 034, 038, 039, m002.
- II. vojenského mapování – Františkovo, Morava, mapový list 0-1-III, 0-3-IV.
- III. vojenského mapování – Františko-josefské, Morava a Slezsko, mapový list 3858, 3958.
- Císařský otisk stabilního katastru Adolfovice, 1836, mapový list XIII.
- Císařský otisk stabilního katastru Vápenná, 1836, mapový list III, VII.
- Císařský otisk stabilního katastru Zálesí, 1836, mapový list VIII, IX.
- Císařský otisk stabilního katastru Žulová, 1836, mapový list III.
- Comitatus Glaciensis Tabula Georg. ex autographis delineationibus depromta Edentibus Homannianis Heredibus A. 1747 LA Comte de Glatz avec le Principaut de Munsterberg, dresse sur des dessins Autographes par Tob. Meyer aux depans des Heritiers de Homann à Nüremberg 1747
- Das Fürstenthum Neysse oder Grotkau nach den zwey Kreisen Neysse und Grotkau, nebst dem unter Oesterreichischer Hoheit stehenden Theil, vorgestellt. Gezeichnet von I. W. Wieland, dann vom Ingenieur-Major von Csubarth berichtet, jetzt aber umgearbeitet und vermehrt von D. F. Sotzmann. Nürnberg, bey Homanns Erben, 1808 jezť Cristoph Fembo 1813. Mit Kön. Bayer allergn. Freyheit.

Mapa Rychlebské hory a Lázně Jeseník, edice Klubu českých turistů č. 54, 1 : 50 000,
1. vydání, aktualizovaný dotisk r. 1999.

Základní mapa ČR 14-24-02, 1 : 10 000, r. 1987 a 2009.

Základní mapa ČR 14-22-17, 1 : 10 000, r. 2003.

Vysoká škola ekonomická v Praze

Katedra německého jazyka (FMV)

Nám. W. Churchilla 4

130 67 Praha 3

Gelnar@vse.cz

GelnarMichal@seznam.cz